

Κύκλος διαδικτυακών επιμορφωτικών συναντήσεων με θέμα «**Αναπαραστάσεις του 1821 στον 20ό αι.: Τύπος, Κινηματογράφος, Λογοτεχνία**», σε συνεργασία του Ιου ΠΕ.Κ.Ε.Σ. Αττικής με τη Βιβλιοθήκη της Βουλής των Ελλήνων.

Συνεδρία 3η: «Αναπαραστάσεις του 1821 στον Τύπο της Κατοχής»

Σεβαστή Λάζαρη - Τόνια Καφετζάκη

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 5

Η 25η Μαρτίου των «άλλων»: Ο εορτασμός της 25ης Μαρτίου από την κατοχική κυβέρνηση και τους Γερμανούς

Η εθνική επέτειος του 1821 «εορταζόταν» και από τις δωσιλογικές κυβερνήσεις της περιόδου. Έτσι, το 1942 τελέστηκε δοξολογία στη Μητρόπολη με συμμετοχή της κυβέρνησης Τσολάκογλου και εκπροσώπων των Δυνάμεων Κατοχής, ενώ ακολούθησε κατάθεση στεφάνων στο Μνημείο του Αγνώστου Στρατιώτη από τον πρωθυπουργό και στα Μνημεία των Γερμανών και των Ιταλών πεσόντων αντίστοιχα από άλλα μέλη της Κυβέρνησης. Ο εορτασμός περιφρονήθηκε από τον λαό της Αθήνας, ο οποίος προέβη στον δικό του εορτασμό. Το 1943 απαγορεύτηκε αυστηρά οποιοσδήποτε εορτασμός και μάλιστα επιδόθηκε στον αρχιεπίσκοπο Δαμασκηνό έγγραφο απαγόρευσης οποιασδήποτε αναφοράς στην Επανάσταση του '21 κατά τις δοξολογίες για την εορτή του Ευαγγελισμού. Ο κόσμος βεβαίως αντέδρασε. Στις εκκλησίες μετά τη δοξολογία οι συγκεντρωμένοι έψαλαν τον Εθνικό Ύμνο, αλλά και χιλιάδες κόσμου συμμετείχαν στις τεράστιες και μαχητικές διαδηλώσεις που έγιναν στην Αθήνα. Το 1944 η κατοχική κυβέρνηση οργάνωσε εκ νέου επίσημο εορτασμό της εθνικής επετείου από τον οποίο οι αριστερές αντιστασιακές οργανώσεις και η πλειονότητα του κόσμου απείχε συνειδητά.

Θα μελετήσουμε αποσπάσματα από τον επίσημο Τύπο της εποχής για τον εορτασμό της εθνικής επετείου το 1944 και θα προσπαθήσουμε να αντιληφθούμε πώς η επέτειος χρησιμοποιήθηκε από τη δωσιλογική κυβέρνηση και τις γερμανικές Αρχές Κατοχής για τη δική τους προπαγάνδα.

Στόχος (εναλλακτικά):

- Υποθέστε ότι είστε ένας Αθηναίος της εποχής ο οποίος καταγράφει στο **ημερολόγιό** του τα γεγονότα της ημέρας εκείνης στην πλατεία Συντάγματος και τα συναισθήματά του.
- Συντάξτε ένα **κείμενο** με το οποίο να απαντάτε στο άρθρο που δημοσίευσε η εφημερίδα *Ακρόπολις* με τίτλο «Το 1821 και ημείς» και περιείχε τη θέση των Γερμανών για την επανάσταση του 1821.

Σημείωση: Έγιναν μικρές παρεμβάσεις στην ορθογραφία των κειμένων.

Διαδικασία:

Διαβάζοντας τα αποσπάσματα από την εφημερίδα *Ακρόπολις*, κρατάμε σημειώσεις για τα ακόλουθα ζητήματα:

Κείμενο 1

1. Ποιος διοργανώνει τον εορτασμό; Ποιο είναι το πρόγραμμα του εορτασμού;
2. Ποιες φράσεις/λέξεις στο πρόγραμμα του εορτασμού αποδεικνύουν την επιβολή του εορτασμού από τις κατοχικές Αρχές;

Κείμενο 2

1. Ποια θέση διατυπώνει για τον εορτασμό ο κατοχικός πρωθυπουργός Ι. Ράλλης;
2. Ποια η θέση των συντακτών του άρθρου για τον εορτασμό και τη συμμετοχή του αθηναϊκού λαού; Ποιοι δεν συμμετέχουν; Πώς παρουσιάζονται στο κείμενο; Γιατί;
3. Η εικόνα 1 παρουσιάζει τον Ι. Ράλλη να καταθέτει στέφανο για τον εορτασμό στον Άγνωστο Στρατιώτη. Περιγράψτε την εικόνα και εκθέστε την άποψή σας σε ποιο βαθμό η εικόνα αυτή μπορεί να αξιοποιηθεί ως ιστορική μαρτυρία, δηλ. να παρουσιάσει όψεις της πραγματικότητας.

Κείμενο 3

1. Πώς βλέπουν οι Γερμανοί την Επανάσταση του 1821; Με ποιες βασικές έννοιες του ναζισμού συνδέονται οι φράσεις «ζωτικών χώρων της φυλής» που διατυπώνονται στο σημείο αυτό;
2. Στο κείμενο αυτό οι Γερμανοί παρουσιάζουν τη σχέση τους με τον ελληνικό λαό, τις προθέσεις τους απέναντί του και “εξηγούν” τη συμπεριφορά τους. Τι ισχυρίζονται σχετικά με το καθένα από αυτά; Ποια στοιχεία τεκμηριώνουν ότι το κείμενο αυτό είναι προπαγανδιστικό;

Κείμενο 1: «Το επίσημον πρόγραμμα του εορτασμού της Εθνικής Ανεξαρτησίας», *Ακρόπολις*, 24 Μαρτίου 1944, σ. 2.

ΤΟ ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΕΟΡΤΑΣΜΟΥ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ

Εκ του Υπουργείου Εσωτερικών εξεδόθη το κάτωθι πρόγραμμα του εορτασμού της Εθνικής Παλιγγενεσίας.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

Εορτασμού Εθνικής Παλιγγενεσίας 25^{ης} Μαρτίου 1944

....

- I. Επιτρέπεται εις το κοινόν όπως σημαιοστολίση προαιρετικώς τας οικίας και τα καταστήματα της πόλεως...
- II. Την 11^{ην} π.μ. ώραν της 25^{ης} Μαρτίου θα κατατεθώσι στέφανοι εις το Μνημείον του Αγνώστου Στρατιώτου κατά την εξής σειράν:
 - α) Υπό της Κυβερνήσεως
 - β) Υπό των ανεγνωρισμένων Σωματείων
- III.α). Το Υπουργικόν Συμβούλιον θα παραστή εν σώματι την 11^{ην} ώραν της 25^{ης} Μαρτίου εις την πλατεία του Αγνώστου Στρατιώτου, ένθα παιανίζομένου υπό της

Στρατιωτικής Μουσικής του Εθνικού μας Ύμνου, θα κατατεθή στέφανος υπό του κ. προέδρου της Κυβερνήσεως εις τον Άγνωστον Στρατιώτην.

β). Θα ακολουθήση η κατάθεσις στεφάνων εις μνήμην του Αγνώστου Στρατιώτου υπό των ανεγνωρισμένων εν Αθήναις Σωματείων ως κάτωθι:

IV. Τρόπος καταθέσεως στεφάνων. Παν Σωματείον επιθυμούν να καταθέσῃ στέφανον, οφείλει όπως μέχρι της εσπέρας της Πέμπτης 23^{ης} τρεχ. παρουσιασθῇ δι' αντιπροσώπων εις την Δ/σιν Αστυνομίας Πόλεων Πρωτεύουσας (Αστυνομικόν Διευθυντήν κ. Έβερτ) και δηλώσῃ συμμετοχὴν εις την εορτήν και την επιθυμίαν του Σωματείου, όπως καταθέσῃ στέφανον.

V. Λήξις εορτής.

Η στρατιωτική παράταξις θα εξακολουθήσῃ καθ' ὅλην την διάρκειαν της καταθέσεως στεφάνων μεθ' ὃ θα επανέλθουν εις τους στρατώνας.

VI. Μερίμνη της Αστυνομίας θα απαγορευθῇ οιαδήποτε συγκέντρωσις εις πάντα τα σημεία της πόλεως και των προαστείων.

(Εκ του υπουργείου Εσωτερικῶν).

Πηγή: Ψηφιακὴ Βιβλιοθήκη της Βουλῆς:

https://srv-web1.parliament.gr/display_doc.asp?item=40510&seg

(Ημερ. ἀνάκτησης, 1-3-2021)

Κείμενο 2: «Ο χθεςινός εορτασμός της εθνικής μας επετείου...», *Ακρόπολις*, 26 Μαρτίου 1944.

Α. Ο ΧΘΕΣΙΝΟΣ ΕΟΡΤΑΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΜΑΣ ΕΠΕΤΕΙΟΥ
Η ΣΕΜΝΗ ΤΕΛΕΤΗ ΕΙΣ ΤΟ ΜΝΗΜΕΙΟΝ ΤΟΥ ΑΓΝΩΣΤΟΥ ΣΤΡΑΤΙΩΤΟΥ
ΚΑΤΑΘΕΣΙΣ ΣΤΕΦΑΝΩΝ ΥΠΟ ΤΟΥ κ. ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΥ ΚΑΙ
ΕΚΠΡΟΣΩΠΩΝ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ

Με την ήρεμον εκείνην πνευματικὴν περισυλλογὴν και τον σεβασμόν ο οποίος προσιδιάζει εις την μεγάλην ἐπέτειον του Ελληνισμού, εωρτάσθη χθες εις τας Αθήνας η 25^η Μαρτίου. [...] ετιμήθη ἀπὸ τον ελληνικόν Λαόν με σοβαρότητα, σεμνότητα [...]

Παρ' ὅλην την καταβληθείσαν προσπάθειαν των εις το σκότος κινουμένων μικρανθρώπων, οι οποίοι εκήρυσσον αποχὴν, πλήθη κόσμου μετέσχον εις την σεμνήν τελετήν η οποία ἐγένετο προ του Μνημείου του Αγνώστου Στρατιώτου και ασκεπείς ήκουσαν και ἐρρίγησαν εις το ἀνάκρουσμα του Εθνικού μας Ύμνου [...]

Ο κ. πρωθυπουργός [...] υπεγράμμισεν εις το ραδιοφωνικό του διάγγελμα ὅτι «ἐπαυσαν ευτυχώς να συντρέχουν αι προϋποθέσεις αι οποίαι ἐπὶ τέσσαρα σχεδόν ἔτη είχαν υποχρεώσει την σημαίαν μας εις υποστολήν και αφάνειαν. Το Γερμανικόν Ἔθνος, το οποίον ἀπονέμει πάντοτε τιμὴν και σέβας εις τους ήρωας, ἰδία δ' εις τους μικροὺς λαούς, τους αγωνιζομένους υπέρ του Πολιτισμοῦ, συνήνεσεν μεθ' υψηλόφρονος προθυμίας εις τον πανηγυρισμόν της Εθνικῆς εορτῆς μας».

Ἀλλ' [...] ἄνθρωποι του σκότους ευρέθησαν να κηρύξουν αποχὴν, δηλαδή το ἀντίθετον ἀπὸ εκείνον το οποίον εκήρυσσον πέρυσιν και προπέρυσιν, ὅταν αι «προϋποθέσεις» δεν ἐπέτρεπον τον εορτασμόν.

Τότε ωμίλουν περί της ιερότητος και της σημασίας της ημέρας και εκάλουν εις συναγεμύους τον λαόν. Χθες εκήρυξαν αποχήν. Αλλά και πολύς κόσμος προσήλθεν εις την τελετήν και χειροκρότησε και οι αδριάντες εστέφθησαν με τα φύλλα της δάφνης όπως πάντοτε. [...]

Την 11^{ην} π.μ. προσήλθεν εις το Μνημείον του Αγνώστου Στρατιώτου ο Πρόεδρος της κυβερνήσεως Ι.Δ. Ράλλης, συνοδευόμενος και υπό των μελών της Κυβερνήσεως. [...] Εν συνεχεία και ενώ η μουσική των ευζώνων ανέκρουε τον εθνικόν ύμνον ο κ. Πρόεδρος της Κυβερνήσεως κατέθεσεν εις το Μνημείον του Αγνώστου Στρατιώτου βαρύτιμον στέφανον [...].

Πηγή: Ψηφιακή Βιβλιοθήκη της Βουλής:

https://srv-web1.parliament.gr/display_doc.asp?item=40510&seg=

(Ημερ. ανάκτησης, 1-3-2021)

Φωτογραφία 1: Ο τρίτος κατοχικός πρωθυπουργός Ιωάννης Ράλλης, καταθέτει στεφάνι στο μνημείο του Άγνωστου Στρατιώτη, 25 Μαρτίου 1944.

Πηγή: ΕΛΙΑ: http://archives.elia.org.gr:8080/LSelia/images_View/6K20.008.JPG

(Ημερ. ανάκτησης, 1-3-2021)

Κείμενο 3: «ΤΟ 1821 ΚΑΙ ΗΜΕΙΣ!», Ακρόπολις, 26 Μαρτίου 1944

Επ' ευκαιρία της Εθνικής μας εορτής, η εν Αθήναις εκδιδόμενη γερμανική εφημερίς «Γερμανικά Νέα διά την Ελλάδα» εδημοσίευσε χθες το κατωτέρω άρθρον:

«[...] Ο ελληνικός αγών της ανεξαρτησίας του 1821 υπήρξεν εἰς γνήσιος εθνικός αγών, μία επανάστασις, η οποία ήθελε να δώσει πάλιν εις χείρας του ελληνικού Λαού τον ζωτικόν χώρον της φυλής, μία επανάστασις υπέρ της θρησκείας των πατέρων, υπέρ του τρισχιλιετούς πολιτισμού, υπέρ της υπάρξεως αυτού τούτου του Εθνισμού. Ο Γερμανός, ο οποίος υπερημύνθη τότε του αγώνος των Ελλήνων και ο οποίος αγωνίζεται τώρα ο ίδιος διά τας αytάς αξίας, θα κατανοήση πλήρως κάθε Έλληνα, εις

την καρδιάν του οποίου ενεχαράχθη ως φλογερόν κέλευσμα ο αγών του 1821 και όστις κατά την σημερινήν ημέραν αναμιννήσκεται εν σιωπηρά περισυλλογή και με εξωτερικούς εορτασμούς των ημερών εκείνων.

[...] Γνωρίζομεν εν προκειμένω, ότι μεταξύ του ελληνικού Λαού υπάρχουν ομάδες τινές, που θέλουν να κρατήσουν την ανάμνησιν ταύτην ως αποκλειστικόν των μονοπώλιον και αι οποίαι παραβάλλουν τας πράξεις των με την δράσιν των ηρώων των ημερών εκείνων. Το αποτέλεσμα πάντως είναι περισσότερο ένας εμφύλιος πόλεμος παρά ένας αγών ανεξαρτησίας. Ολοέν σαφεστέρα καθίσταται η επίγνωσις, ότι η δράσις των ομάδων τούτων συνίσταται κατά το πλείστον εις την τρομοκράτησιν των ιδίων αυτών ομοεθνών. Επομένως η επί του ζητήματος τούτου κρίσις είναι υπόθεσις του ελληνικού λαού και όχι ιδική μας. Μας αφορά μόνον καθότι, εξωτερικώς, ημείς φυσικά είμεθα ο στόχος των συγχρόνων αυτών “ηρώων της ελευθερίας” του 1944, ημάς αφορά η κραυγή “Θάνατος εις τους κατακτητάς” και ημείς είμεθα εκείνοι, οι οποίοι τελικώς αναγκάζομεθα να αντιτάσσωμεν βίαν εις την βίαν, να υπερασπίζωμεν ειρηνικούς πολίτας και, συμφώνως προς τον αμείλικτον νόμον του πολέμου, τον οποίον οφείλομεν να διεξαγάγωμεν, να προβαίνωμεν εις αντίποινα διά τας πράξεις σαμποτάζ, τας επιθέσεις και τας δολοφονίας.

Ούτε ως κατακτηταί ήλθαμεν εις τη Ελλάδα, ούτε σκεπτόμεθα να μείνωμεν εις την Ελλάδα. Ουδέποτε-ούτε και κατ’ εκείνην την 6^{ην} Απριλίου 1941, όταν τα Γερμανικά στρατεύματα διήλθον μαχόμενα την ελληνικήν μεθόριον- υπήρξεν οιαδήποτε αντίθεσις μεταξύ των γερμανικών και των ελληνικών συμφερόντων.

[...]Το ότι τα τρία αυτά έτη υπήρξαν σκληρά και δυσχερή διά τον ελληνικόν λαόν το γνωρίζομεν, διότι τα εζήσαμεν μαζί του και υποφέραμεν μαζί με αυτόν. [...] Όλοι μας, από τας αόκνους προσπαθείας των ανωτάτων γερμανικών Υπηρεσιών, όπως ανακουφίσουν την οικονομικήν θέσιν του ελληνικού λαού -προσπάθειαι των οποίων την έκτασιν το κοινόν δεν δύναται καν να γνωρίζη- μέχρι της μικρής καλόκαρδης χειρονομίας του Αγνώστου Γερμανού Στρατιώτου, όλοι μας προσεπαθήσαμεν να βοηθήσωμεν, εφ’ όσον ήτο δυνατόν. [...] Αι αιτίαι της δυστυχίας δεν είναι Γερμανικαί αιτίαι, αλλά πρέπει να αναζητηθούν εις την οικονομικήν υφίν της χώρας, εις την σκληράν ανάγκην του πολέμου, εν πολλοίς δε και εις ιδίας ευθύνας, δηλαδή εις την ελληνικήν κερδοσκοπίαν.

[...] Ιδού οι λόγοι διά τους οποίους ουδένα διαβλέπομεν κίνδυνον εις το να εορτάση ο ελληνικός λαός την επέτειον του 1821, οι λόγοι διά τους οποίους λαμβάνομεν μάλιστα μέρος εις τον εορτασμόν τούτον ως ευχέται. Εν τω προσώπω όλων εκείνων, που παρομοιάζουν την σημερινήν κατάστασιν της Ελλάδος με την του 1821 και διατείνονται, ότι αγωνίζονται δια τα αυτά ιδεώδη όπως του 1821 και με τα αυτά όπλα εναντίον ενός ομοίου αντιπάλου, ημείς δεν βλέπομεν παρά μόνον ανθρώπους παραπλανηθέντας καλή τη πίστει ή κακής πίστεως λαοπλάνους [...]

Πηγή: Ψηφιακή Βιβλιοθήκη της Βουλής:

https://srv-web1.parliament.gr/display_doc.asp?item=40510&seg

(Ημερ. ανάκτησης, 1-3-2021)